

500 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI NICOLAUS OLAHUS

Date privind personalitatea și opera lui Nicolaus Olahus

TIBERIU ALBU

Nicolaus Olahus, descendent al familiei domnitoare a Draculeștilor din Țara Românească, este socotit de istoriografii din Țările de Jos drept unul din cei mai de seamă umaniști din secolul al XVI-lea, remarcându-se printre personalitățile epocii sale ca un înzestrat om politic, un abil diplomat, un istoric și un literat de prestigiu. Integrat întru totul vieții de la curte și activităților politice și religioase ale statului ungar, este mândru de originea sa românească, de descendența sa din familiile domnitoare ale Dăneștilor și Drăculeștilor din Țara Românească și din familia lui Iancu de Hunedoara și Matei Corvinul.

În diploma de reînnoțire, emisă de Curtea Aulică la 23 noiembrie 1548, se pune în evidență, cu multă simpatie, originea sa românească: „Tu te-ai prăsit din cei mai bătrâni părinți ai neamului românesc, avînd tată pe Ștefan Olahus, bărbatul cel zdravăn, pre al cărui timp unii din familia ta erau prinți ai Daciei muntenești, ce este acum patria românilor”.¹

Născut la 10 ianuarie 1493 la Sibiu, Nicolaus Olahus urmează primii ani de școală în acest oraș, iar mai apoi la Orăștie, unde tatăl său a îndeplinit funcția de primar (*judex regius*) al orașului și de prefect al salinelor din Transilvania, deși fusese propus în repetate rînduri de Matei Corvinul, regele Ungariei și vărul său, să fie înscăunat domn al Țării Românești.

Ca elev al Școlii capitulare din Oradea din 1505, Olahus beneficiază de principiile învățămîntului scolastic umanist, remarcându-se prin ușurința cu care și-a însușit limba latină și cunoștințele teologice.

La 17 ani, în 1510, este acceptat paj la curtea regală din Buda, pe care însă o părăsește în 1516, dedicîndu-se bisericii. Este hirotonit în 1518 preot romano-catolic și numit canonic la Episcopia din Pécs, iar apoi protopop de Komárom și canonic de Strigoniu. Este chemat în 1526 la Curte de către tînărul rege Ludovic al II-lea, care i-a încredințat funcțiile de secretar și consilier.

În urma dezastrului suferit de Ludovic al II-lea și de armata nobililor maghiari din partea turcilor la Mohacs în 1526, regatul ungar a fost cucerit, iar statul maghiar s-a destrămat. Olahus o urmează pe regina văduvă Maria, sora lui Carol Quintul și a lui Ferdinand, în refugiu, mai întii în Slo-

---

¹ Gheorghe Șincai, *Opere. Hronica românilor*, tom. II, ediție îngrijită de Florea Fugaru, note de Manole Neagoș, București, 1967; din traducerea parțială a „diplomatului cel vestit” (vezi anul 1548), p. 251.

vacia, apoi la Viena, Innsbruck, Linz și Augsburg, tot în calitate de secretar și consilier. De-abia peste cinci ani, în 1531, peregrinările lor iau sfârșit prin numirea fostei regine a Ungariei regentă a Țărilor de Jos.

Fig. 1. Prima pagină din diploma de înnobilitare a lui Nicolaus Olahus, emisă la 17 aprilie 1558 de Ferdinand I de Habsburg, la Viena (diploma a doua)

Nicolaus Olahus suportă cu mare greutate depărtarea de țară. Prin poziția pe care o deținea la curtea regentei și datorită prestigiului său de cărturar are posibilitatea la Bruxelles să vină în contact cu filozofi, poeți, istorici și scriitori din multe țări ale Europei și să sprijine promovarea ideilor lor umaniste. Din această cauză, latinistul Petrus Nanius l-a numit „cel mai erudit și mai bun sprijinitor al tuturor oamenilor de știință”

(*optimus et eruditissimus omnium doctorum patronus*)². În 1904, într-o comunicare despre Olahus la Universitatea din Gand, profesorul Roersch Adolph afirma că „i-a protejat pe umaniștii noștri, avind cu foarte mulți dintre ei relații de prietenie, motiv ca aceștia să apeleze la înalta lui influență și la bunele lui oficii”³.

Revine în Ungaria în 1542, în calitate de consilier al regelui Ferdinand de Habsburg, devenind în 1543 episcop de Zagreb și cancelar. Participă în 1547 la luptele catolicilor împotriva prinților luterani, acoperindu-se de glorie militară în bătălia de la Mühlberg. La întoarcere este imediat numit episcop de Agria.

Fig. 2. Nicolaus Olahus (litografie 1859).

Pentru statornicia sa, pentru erudiția și pentru serviciile aduse regelui preacatolic Ferdinand de Habsburg este reînnobit baron al Imperiului romano-german în 1548, împreună cu surorile sale și membrii familiilor aces-

² Scrisoarea lui Petrus Nannius către Nicolaus Olahus; fără data lunii, 1537, în *Nicolaus Olahus, Corespondență cu umaniștii batavi și flamanzi*, cuvînt înainte, antologie, note și bibliografie de Corneliu Albu, traducerea textelor din limba latină de Maria Capoianu, București, 1974, p. 182.

³ Alphonse Roersch, *La correspondance de Nicolaus Olahus*, Gand, 1904.

tora. În 1553 ajunge arhiepiscop de Strigoniu, adică mitropolit primat, iar în 1562, pentru meritele sale excepționale, românul Nicolaus este numit regent al Ungariei.

Personalitate de prestigiu european, și-a afirmat cu tărie originea sa românească și a apărat ori de câte ori a avut ocazia interesele poporului său.

Fig. 3. Nicolaus Olahus. Relief de pe placa funerară de la biserica Sf. Nicolae din Tírnavia (Slovacia).

Nicolae Iorga arată că: „el nu și-a ascuns originea, ci a iscălit cu toată hotărârea „Olahus” (Românul), iar în cartea sa despre Ungaria amintește neamul din care s-a ridicat, domnii munteni de pe vremuri, din seminția căroră era așa de mindru că se trage.”⁴

În calitate de cancelar al Ungariei a organizat rezistența față de expansiunea otomană, iar în calitate de ecleziast a încercat să organizeze cît

⁴ Nicolae Iorga, *Renegații în trecutul țărilor noastre și al neamului românesc*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii istorice, seria II, tom XXXIV (1913—1914)”, p. 7.

mai bine biserica catolică împotriva expansiunii Reformei; a luptat împotriva abuzurilor clerului și a aplicat consecvent hotărârile Conciliului din Trente, convocat pentru a combate Reforma. A adus în Austria pe călugării Ordinului iezuit, încredințându-le sarcini de predicatori și educatori, dar, constatînd repede că metodele lor de convingere erau în contradicție cu principiile umanismului, i-a alungat din țară. Istoricii slovaci, ca de exemplu Voitech Buko, arată că „în sec. al XVI-lea el a făcut din Tîrnavița <Roma slovacă>, adică un centru cultural și religios pentru care poporul slovac trebuie să se gîndească la el cu recunoștință”⁵.

După ce orașul Strigoniu a fost ocupat de turci, își mută centrul activităților sale la Tîrnavia, unde ridică numărul școlilor ecleziastice la 10, sporește salariile profesorilor, înființînd și un seminar cu internat. În calitatea sa de umanist adaugă vechilor materii studierea clasicilor greci și romani.

Ne-au rămas de la el trei lucrări istorice de mare valoare documentară și științifică. În prima, *Hungaria*⁶, terminată de el în 1536, dar tipărită postum de-abia în 1735, din cele 19 capitole în care face o monografie istorică, geografică, economică și etnografică a Ungariei, opt sînt consacrate Daciei. În afara faptului că vorbește despre Țările Române, despre neamul din care face parte și despre înrudirea sa cu voievozii munteni și cu huniazii, el vorbește și despre latinitatea poporului său: „limba <moldovenilor> ca și a celorlalți români a fost odinioară cea romană, ca unii care sînt coloni romani. În vremea noastră ea se deosebește mult de limba latină, dar multe din vorbele lor pot fi înțelese de cei ce știu latinește. Dovadă că transilvănenii sînt și ei urmașii colonilor romani este faptul că au multe în comun cu limba latină, iar în acel loc se găsesc foarte multe monede de ale celui popor, indicii puternice de vechimea stăpînirii romane”⁷.

A doua lucrare istorică, *Atila*⁸, a fost scrisă cu scopul de a însufla curaj nobilimii maghiare, demoralizată militar și divizată din punct de vedere religios, amintindu-i vechile fapte de arme ale strămoșilor și înflăcărînd-o pentru a ridica din nou steagul luptei împotriva turcilor.

A treia lucrare, *Chronicon*⁹, consemnează cronologic evenimentele importante dintre anii 1464 (încoronarea lui Matei Corvinul ca rege al Ungariei) și 1558 (încoronarea lui Ferdinand de Habsburg ca împărat al Germaniei), conținînd date autobiografice și demnitățile care i-au fost acordate lui de regii Ungariei.

O altă latură a personalității lui multilaterale este faptul că a fost un apreciat poet de limbă latină. Adunate mai tîrziu și publicate într-un volum intitulat *Carmina*¹⁰, poeziile lui sînt epitafuri, epistole, felicitări, urări, condoleanțe, satire, complimente, elogieri ale trecutului, ale vieții

⁵ Voitech Buko, *Mik as Olah jeho doba, 1493–1568*, Bratislava, 1940.

⁶ *Hungaria sive de originibus gentis, regni, situ, divisione, habitu atque opportunitatibus*, Bruxelles, 1536.

⁷ Apud Corneliu Albu, *Nicolae Olahus. Viața și opera*, București, 1968, p. 120.

⁸ *Atila sive de rebus bello paceque ab suo gestis*, Bruxelles, 1536.

⁹ *Compendiarium suae aetatis Chronicon* (24 martie 1464– 14 martie 1558), Viena, 1563.

¹⁰ *Carmina*, în *Bibliotheca scriptorum medi recentisque aevorum saeculum XVI*, ed. B. G. Teubner, Lipsiae, 1934.

rurale, precum și informații biografice. Mai ales în două prilejuri talentul său se manifestă cu vigoare neobișnuită, moartea prietenului său Erasmus din Rotterdam și moartea fratelui său Matei, judele de la Orăștie, ambele evenimente petrecându-se în 1536. Cele patru epitafuri în limba latină și unul în limba greacă l-au îndreptățit să figureze în *Antologia*¹¹ din 1537, editată pentru cinstirea memoriei lui Erasmus de o serie de umaniști de la Universitatea din Louvain. Johannes Kynglus îl elogia astfel: „tu ești slăvit pe drept, fie că luăm în considerare erudiția împrăștiată în cărțile tale cunoscute și apreciate de toți, fie că amintim de familia ta, din care se trecea și fericitul rege Matei Corvinul, fie că ne gândim la fericita ta situație ecleziastică și civilă, care ne conving că în vremea noastră nu se poate găsi ceva mai nobil; mai de seamă, mai vrednic de laudă”¹².

Nicolaus Olahus devenise, în urma unei corespondențe intense, numărând treisprezece epistole primite de la Erasmus și șaisprezece epistole trimise de el, un prieten și un admirator sincer al „Inegalabilului”, cum a fost numit Erasmus în epocă.

Alte peste șase sute de scrisori trimise și primite de la personalități politice, ecleziastice și culturale ale epocii, datate cele mai multe din Bruxelles și redactate în limba latină, alcătuiesc corespondența lui Nicolaus Olahus, respectiv volumul al douăzeci și cincilea din *Monumenta Hungariae Historica*.

Se împlinesc anul acesta, la 10 ianuarie, 500 de ani de la nașterea sa, iar la 17 ianuarie, 425 ani de la trecerea lui în neființă.

¹¹ *D. Frasnî Rotterdami epitaphia, per aliquod vires conscripta*, Louvain, 1537 tipărită de Rugerus Rescius, profesor la Universitatea din Louvain, pe cheltuiala lui Nicolaus Olahus.

¹² Ioannes Cynglus, *De morum in omni republica ... integritate*, Aarvers, 1571 (citată de *Uj Magyar Múzeum*, 1858, p. 232).